

e või tõe illusioon

jalikud, hakkama juba pikka aega. Ehkki ta on kohutav aja ja energia röövel. Tundub nii, vähemalt seal taga istudes, et võtab aega rohkem kui vaja oleks. Seetõttu on ka ilmselt kiire, et ei jätku tihti anda aega sinna, kuhu teda andma peaks.

Internetis on informatsiooni käes nii tohtu hulk. Ühel hetkel osutub see illusiooniks, sest sa ei töötle kõike seda läbi. Informatsiooni on rohkem kui sa jõuad läbi töötada. Siis võib ta muutuda iseenda vastandiks.

Kuidas terves selles teabes orienteeruda ja kogu vaimses maailmas ja hingemaailmas, see on põhiline oskus ja tarkus, mida vähestel ilmselt on.

Õpetaja peaks olema?

Jah, ma arvan küll, esimesel etapil kindlasti. Kui teatriga tegeled, ma olen mõtisklenud selle üle... Meil on selline nõue, et lavastaja või teatrijuht peab olema samas ka pedagoog, psühholoog, vaimne juht, tugeva sotsiaalse närviga ja mida kõik veel... Peaaegu et revolutsionäär.

Ma olen püüdnud ennast selle liini peal hoida, ehkki see alati ei õnnestu, et teatriinimene peab olema teatriinimene. Teater on pidupäev, rõõm, täiesti eriline sfäär, mis on inimvaimu saavutus ja täiesti omaette ala. Kui siin hakata mõtlema selle peale, et kõik lavastajad peavad olema gurud või juhatajad, siis võib asi rappa minna.

Kuskil on selle vaimse juhatamise ja hingelise juhatamise jaoks eraldi mehed olemas, kes sellele pühenduvad. See on selline ala, et seda kõikide teiste alade kõrvalt teha ei saa. Lavastaja võib olla asjaarmastajana juures, anda nõu, aga ma ei lähe ju suvalise inimese juurde, et ta mul hamba välja tõmbaks. Kui on suur häda käes, siis muidugi ma lähen, siis on see niidi ja ukse lugu.

Jaan Tooming ütles kunagi Ugalas meile, et ta pole meie isa. Nüüd tagantjärele ma saan sellest aru. Ta hoidis iseennast, ta ei saanud olla isa Leila Säälilikule ja Margus Mikomäele. Kuidas õpetajat leida?

(Mõtleb pikalt-pikalt.) Nad tulevad ja antakse. Ma ei sõanda öelda kõigi eest. Mulle tundub, et õpetus antakse... Oleneb ka õpetusest, sest ei ole niimoodi, et on üks universaalne õpetus... Ma sünkretist väga ei ole, et kõik religioonid on võrdsed ja igauks neist sisaldab võrdsel määral

Lembit Peterson ja Marius Peterson, isa ja poeg elus ja Theatrumi etenduses "Hamlet".

HARRI ROSPU foto

tõtt. Et ükskõik, kuhu sa lähed, ikka kõik teed viivad kohale. Kui sõidad Haapsalu poole, siis satud Haapsallu, kui Kohtla-Järvele, siis satud Kohtla-Järvele, see on selge. Pärast võid sealtkaudu tõesiti Haapsallu jõuda.

Iga rong viib ikka ise suunas. Siin oleks tähtis eristada. Inimene ise peab otsustama, mis suunas, kuhu ta liikuma läheb. Mida ta otsib. Mis valas tal õpetajat vaja on. Ma arvan... väga tähtis on see, mis inimeselt inimesele antakse. Pärast üksinda, ma kahtlen, kas saab olla. Kuhuigi välja jõuda lahus kõikidest teistest inimestest. Kas individuaalse lunastuse tee on olemas... Ma ei usu hästi. Me oleme pandud üksteisega koos elama, aitama, toetama.

See aeg, ühiskond, kus me elame, on pealiskaudne, hirmsasti. Kuidas teater seda... aga teater ka toodab pealiskaudsust...

Ma mõtlesin enne me kohutumist sõnale „katarsis“, see tähendab ju puhastumist. Inimene pärast etenduse, filmi vaatamist peaks saama „katarsise“ osaliseks. Teisest küljest on teatrietendus nii või teisiti illusioon. Kas ka puhastus on sellisel juhul illusioon?

Kui see puhastus, mis me teatrist saame, võib olla illusioon... Aga ma ütlen „kui“, teater ise põhineb ka ju kuide

peal, fantaasial ja kujutlustel. Kas on olemas kusagil ka tõelist puhastumist? Mis osa teatril selles on, kui see olemas on, kas inimene piirdubki ainult illusoorse puhastusega või aitab see tal sammammult jõuda tõele lähemale...

Ma tahaks loota, et Theatrums on sfäär, teater, millest läbi käies sa saad aja maha võtta ja mingite asjade üle mõtiskleda. Saades aru, et inimesed laval peegeldavad inimestevahelisi suhteid, mingeid tegevusi, mingeid tundmusi, kirgi – kujutavad inimese hingeelu, mida vaadeldes, milles oma kujutluse ja mänguga osalejad saad ise puudutada tõsiseid asju. Ja siis teha oma elu jaoks vastavad järeldused.

See, kas need järeldused tulevad või mitte, sõltub igaühel endast, kes sealt saalist ära läheb. Kas ta sai oma puhastuse kätte ja asi sellega, või on siit edasi mingid impulsid, mis osutavad talle seda, et oleks vaja jõuda kuskile veel edasi. Teatri puhul tekib küsimus hingelise puhastuse illusoorisusest või tõesusest.

Kas me tahame teatrist saada illusiooni tõe või tõe illusiooni. Mulle tundub, et need momendid on praegu väga aktuaalsed.

Kas teater on üks tõe eest põgenemise viis, mingi asendus?

Mõni ei leia näiteks kontakti kirikuga, nagu Lenin või mõni teine. Ja ütleb siis niimoodi, et kuna kirik ei toimi, siis nüüd on teater selle asemel.

Kas see pole hoopis Stanislavskist lähtuv mõte?

Huvitaval kombel Stanislavskil seda ideed ei olnud. Tal on teater tempel, aga templi idee tähendab rohkem seda, et see on elu pühitsemise, oma igapäevase tegevuse pühitsemise koht. Nagu teadlasel on kateeder ja kodupere- renaisel tema köök, nii on teatriinimesel teater.

See ei tähenda, et lava asendab kirikut, vaid teater on üks paik, kus inimene saab oma tegevuse läbi või kaudu anda teatritegevusele kõrgema või pühitsetud väärtuse. Sama lugu võib juhtuda kodupere- naisega kodus või fotograafia- gipildistades - ta ohverdab selle tegevuse millelegi kõrgemale, ta töötab millegi kõrgema jaoks, idee on selles.

Mitte see, et ajaleht või köök või teater oleks sinu pühakoda, mitte see, aga selle kaudu võid sa jõuda kuskile kõrgemale. Elu pühitsemine oma igapäevase töö, elutegevuse kaudu.

Mulle tundub, ma olin ise tükk aega selles eksitsuses olnud, et teater on tempel. Pärast teatrikooli lõpetamist isegi vaatasin kahetsusega neid inimesi, kes ei saanud olla näitlejad. Nad olid nagu

kõigest siis ilma jäänud.

Ikka, ma usun seda väga, on nii.

Siis tekib see oht, et meie siin oleme väljavalitud ja teised kõik inimesed on paradüümsid välja heidetud või ei pääse üldse sinna kuidagi ligi. See võib tekkida igal ajal ja minu piiratud nägemine on aastate jooksul lihtsalt avardunud, ja see, millest Stanislavski kõneleb, on üks Jumala ja inimeste teenimise viise.

Ma käisin veebruaris Stanislavski muuseumis.

Moskvas?

Jah, ma polnud seal käinud varem ja see, mis seal mulle selles atmosfääris avanema hakkas, oli vapustav. Kõige selle kaudu ma sain tast ootamatult aru, veel selgemalt kui seni. Ta ei ole minu jaoks mingi kumiir, aga on kõrgemad ja madalamad mäed. Ühe pealt näed kaugemale, teise pealt natukene vähem ja kõik on toredad. Väikese künka otsas võib ju ka rõõmus olla.

Jah, mis seal viga huigata.

Võib-olla polegi mul asja suure mäe otsa. Ma ei pea seal vastu ja suren hapnikunälga. Nali naljaks. Aga see, kuhu Stanislavski oma tegevusega juhtis, see paistab õpilaste pealt silma ja... ma ei tea, see, mida ma seal atmosfääris tajusin... Mulle tundub, et maailmas on olnud inimesi, ka teatrimaailmas, kelle läbi on midagi tahetud rohkem anda inimestele. Kes on olnud vahendajad. Ja Stanislavskiga on midagi sellist. On ka teisi suuri teatriinimesi ja kirjanikke, kes on olnud mõnes mõttes mingid vahendajad, kes on rohkem taibanud. Kelle läbi tuleb siis vahendus teiste inimesteni.

Miks see vabanemise, puhastumise tunne pärast etendust, minul küll, jääb sellesse aega, kui olin hästi noor? Nüüd vaatan etendusid, valin, aga selline oho ja elamus asi...

Ehk on see sellepärast, et sa ei saa sealt enam seda, mis sulle hinge- või vaimutoiduks vajalik on. Tegijad enamasti, kes suudavad teha etendusi, on noored ja sageli neil peale nooruse ja energia ei ole midagi vahendada. Et see, mida sa praegusel hetkel vajad, tuleb mingeid muid kanaleid mööda kätte.

Mulle tundub, et muusika on vahetum.

Muusika on kõige otsesem, kõneleb otse emotsioonidega. Kõik kunstid püüdvad selle

poole, et muusikaks saada, tahavad olla muusika sarnased. Jah, kindlasti.

Muusika leevendab üksindust, ütlesid, et üks teema kohe esietenduvast tükis on üksindus?

Seal see tuleb teemana niimoodi, et kui me jätame teineteist üksi. Meie egoism läheb sedavõrd suureks, kui äkki avastad, et oled abielus üksi olnud kogu aeg ja oled jätnud teise ka üksi. "Kokteilõhtus" Eliot laseb ühel tegelasel, psühhiaater-vaimulikul öelda, et kurjuse jõudude vägi on suurim siis, kui inimene on nendega üksi, siis muutub ta nende jaoks ülikergeks saagiks. Mõnes mõttes on see osutus sellele, kuidas me ei tohiks üksteist üksildusse, kurja kätte jätta. See on karm teema.

See on elus ka karm teema, olla ükski.

Muidugi võib ju öelda, et mingeid kurje jõudusid pole olemas. Aga võib öelda ka, et saatana suurim saavutus täna on päeval on panna väga paljusid uskuma, et teda pole olemas. Seda on öelnud Vatikani peaksiordist.

Sa oled isa, õpetaja ja ka lavastaja oma lastele, kes Theatrumsis kaasa teevad.

Need on erinevad sfäärid. Üks on kodused asjad, lapsed ja lapselapsed. Neid rolle tuleb loomulikult lahutada, ma ei saa ju proovis hakata isana käituma. Või et partnerina panen äkki isa õigused maksma. Mängureeglid peab selgeks tegema. Minu lapsed, kellega ma teatris töötan, on kõik kodust välja läinud praegu, aga mingi periood olid nad kõik kodus, kui olid õpilased.

Prantslastel on ilus väljend, seisuse arm, et kui jumal annab ameti, siis annab ta sulle ka võimaluse seda läbi viia. Kui ma olen lavastaja, siis hakkavad lava ja tööseadused nõudma mingite asjade täitmist. Ma ei saa siin läbi sõrmede vaadata, ehkki mul on lastele raskem ja valusam mingeid asju öelda, kui inimesele, kellega ma nii lähedastes suhetes ei ole. See on ka mõistetav.

Ma ei hoia oma lapsi siin ju vägisi kinni, see lähtub ikka huvist koos töötada.

Ma pean tunnistama, et esimest korda üle pika, pika aja ei oska ega taha ma ühe kõneluse vahendust lühendada. Kõik, mida Lembit Petersoniga rääkisime, tundub ühtviisi tähtis. Kui antakse, kirjutun kunagi üles ka kõneluse teise poole.